

LAKIALOITE 74/2002 vp

Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 45 §:n ja mielenterveyslain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Vuoden 1999 alussa voimaan tullut laki lähestymiskiellosta (898/1998) on osoittautunut tarpeelliseksi keinoksi ehkäistä väkivalta- ja muita henkilöön kohdistuvia vakavia rikoksia sekä torjua niiden uhkaa. Lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä. Lähestymiskieltoja määrätään vuosittain hieman yli tuhat kappaletta, ja niiden määrä näyttäisi vakiintuneen tälle tasolle.

Käytännössä ongelmallisiksi ovat osoittautuneet tapaukset, joissa samalle henkilölle on määrätty useita samanaikaisia, eri henkilöitä koskevia lähestymiskieltoja. Lähestymiskieltoon määrätty henkilö saattaa noudattaa jo määrättyjä kieltoja, mutta aiheuttaa toistuvasti ympäristönsään väkivallan uhkaa, ja saa näin yhä uudet henkilöt hakemaan lähestymiskieltoja.

Erityisen huolestuttavia ovat tapaukset, joissa samalla henkilöllä on useita yhtäaikaista alaikäisten lasten suojaamiseksi määrättyjä lähestymiskieltoja. Tällöin lähestymiskieltojen perusteluina on ollut lasten kokemus seksuaalisen hyväksikäytön uhka. Se, että henkilö aiheuttaa toistuvasti ympäristössään tällaista uhkaa, kertoo siitä, että henkilö ei itse piittaa käyttäytymisensä seurauksista tai ei pysty muuttamaan käyttäytymistään. Ympäristö joutuu elämään pelossa, sillä yksittäisten lasten suojaamiseksi haettuja lähestymiskieltoja voimakkaampia suojautumis-

keinoja ei ole, koska varsinaista rikosta ei ole tapahtunut.

Tällaisissa tapauksissa olisi tärkeää saada asiantuntijan lausunto toistuvasti alaikäiseen lapseen kohdistuvan lähestymiskiellon saavan henkilön mielentilasta. Nykyisen lain mukaan lähestymiskiellon määrittämisen edellytyksiä arvioitaessa voidaan toimittaa poliisilain (493/1995) mukainen poliisitutkinta, jos lähestymiskieltoasiaa tutkiva viranomainen näin määrittää. Mielentilatutkimus ei kuitenkaan sisälly poliisitutkintaan.

Voimassa olevan mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n mukaan on mahdollista määrätä mielisairaaksi todettu henkilö tahdostaan riippumattomaan psykiatriseen sairaalahoitoon. Kriteerit näin voimakkaasti yksilön vapauksiin puuttuvaan toimeen ovat tiukat, ja käytännössä vain vaikeasti sairaisiin ja todistettavasti itselleen tai muiden terveydelle vaarallisiin henkilöihin sovelletaan tätä lainkohtaa. Tahdostaan riippumattoman psykiatrisen sairaalahoidon vaihtoehtoina ovat vapaaehtoinen sairaalahoito tai muut mielenterveyspalvelut.

On kuitenkin tapauksia, joissa henkilö tulisi voida velvoittaa käyttämään avohoitopalveluja. Esimerkiksi toistuvasti vajaavaltaisia henkilöitä kohtaan lähestymiskieltoon määrätty ja mieleltään sairaaksi todettu henkilö tulisi voida velvoittaa tahdosta riippumattomaan psykiatriseen avohoitoon, jos voidaan katsoa, että on perusteltua aihetta olettaa henkilön olevan vaaraksi muille. Tällaisten henkilöiden kohdalla vapaa-

ehtoiset avohoitomuodot eivät ole riittäviä siksi, etteivät he useinkaan yksinkertaisesti suostu käyttämään niitä. Toisaalta heidän mielenterveydentilansa ei täytä tahdosta riippumattoman sairaalahoidon ehtoja.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 45 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 494/1969, seuraavasti:

17 luku

Todistelusta

45 §

Oikeus voi, milloin se katsoo tarpeelliseksi, määrätä rikoksesta syytetyn tai lähestymiskielltoon lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) mukaisesti määrätyn mielentilan tutkittavaksi. Sellaisen tutkimuksen alaiseksi alkoon syytettyä kuitenkin määrättäkö vastoin tahtoaan, ellei häntä pidetä vangittuna tai ellei

rikoksesta, josta häntä syytetään, voi seurata ankarampaa rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta. Sellaisen tutkimuksen alaiseksi alkoon myöskään lähestymiskielltoon lähestymiskiellosta annetun lain mukaisesti määrättyä määrättäkö vastoin tahtoaan, ellei lähestymiskielloa ole määrätty vajaanvaltaisen suojaamiseksi.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

mielenterveyslain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n 1 ja 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 3 momentti laissa 954/1992, sekä
lisätään 8 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi viimeksi mainitussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti ja muutettu 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

8 §

Hoitoon määrämisen edellytykset

Henkilö voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon tai avohoittoon vain:

- 1) jos hänen todetaan olevan mielisairas;
- 2) jos hän mielisairautensa vuoksi on hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen mielisairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveytensä tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta; ja

- 3) jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi tai ovat riittämättömiä.

Lisäksi edellä 1 momentin 1 ja 3 kohdassa säädettyjen edellytysten täytyessä henkilö voi-

daan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen avohoitoon silloin, jos hän mielisairautensa vuoksi on hoidon tarpeessa siten, että hänen voidaan perustellusta aiheesta olettaa vaarantavan muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta.

Edellä 1 ja 3 momentin nojalla hoidettavana olevan alaikäisen sairaalahoito tulee järjestää yksikössä, jolla on edellytykset ja valmiudet hoitaa häntä. Alaikäistä tulee hoitaa erillään aikuisista, jollei katsota olevan alaikäisen edun mukaista menetellä toisin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2002.

Helsingissä 19 päivänä kesäkuuta 2002

Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Janina Andersson /vihr
Anni Sinnemäki /vihr
Irina Krohn /vihr
Satu Hassi /vihr
Kirsi Ojansuu /vihr

Merikukka Forsius /vihr
Ulla Anttila /vihr
Marja-Leena Kemppainen /kd
Pekka Nousiainen /kesk
Risto Kuisma /sd
Ilkka Taipale /sd